

Notícia

d'El mensajero del corazón de Jesús

Es publica novament, quaranta-tres anys després de la seua aparició original i gràcies als auspicis de la Càtedra Joan Fuster de la Universitat de València, la selecció d'aforismes fusterians coneguda amb el nom de *Judicis finals*. Precedit ara per un pròleg metafísic i wittgensteinià a càrrec de Josep Palàcios, l'opuscle ens retorna justament el millor Fuster, el qui resisteix i sense dubte resistirà millor el pas del temps, parapetat rere una ostentosa habilitat per al laconisme, la capacitat de subministrar informació tàcita i la desimboltura verbal.

La història de *Judicis finals*, en tot cas, mereix un petit comentari. Aparegut el llibre originàriament el 1960, dins la «Biblioteca Raixa» de l'Editorial Moll, l'autor el va recuperar el 1968 per a un altre projecte bibliogràfic, en aquesta ocasió sota el segell d'Edicions 62. En aquest any, en efecte, va passar a conformar, juntament amb el recull «Proposicions deshonestes», el volum *Consells, proverbis i insolències*, tal com definitivament ha restat i com s'ha incorporat al primer tom de la nova edició de l'*Obra completa* de Fuster («Poesia, aforismes, diari, vinyetes i dibuixos», pp. 225-298).

Ressuscitar ara *Judicis finals*, doncs, és optar per tornar a les fonts de l'aforística fusteriana, ja que l'aparició del llibre el 1960 suposava la primera ocasió que l'autor oferís al públic, fora de petites provatures en revistes, una selecció àmplia i sòlida de la seua producció apodíctica, estructurada en sis apartats: «Els prejudicis», «Coneixement de causa», «Ètica a un desconegut», «Els treballs i els dies», «Per a un, per a molts» i «Absolució general i indulgència plenària».

L'interès del solitari de Sueca per la literatura proverbial venia de lluny. Segons

una feliç confessió, tot va començar en la domesticitat rutinària de la infància, quan els pares de Fuster tenien el costum, cada any, d'adquirir el bloc-*calendari d'El mensajero del corazón de Jesús*. A les pàgines d'aquesta entraniable peça doctrinària el futur assagista es va avesar a llegir cada dia la lliçoneta de moral que en figurava a la cara de davant. Eren frases, segons les seues paraules, que «recomanaven la castedat, l'amor de Déu, la paciència, la humilitat, la discreció». Si en volies més, però, només havies de girar el full, per a trobar de seguida un munt d'anècdotes, acudits, receptes de cuina, endevinalles i altres curiositats. Tot plegat, més aviat una font d'escasses calories literàries. El detall, tanmateix, és aquest hàbit generat en el nostre aforista *in pectore*, un incisiu exercici de seducció que el portaria a confessar molts anys després —precisament al pròleg de *Consells, proverbis i insolències*—: «Sospito que la meua primera il·lusió literària fou aquesta: escriure "frases" per a calendaris».

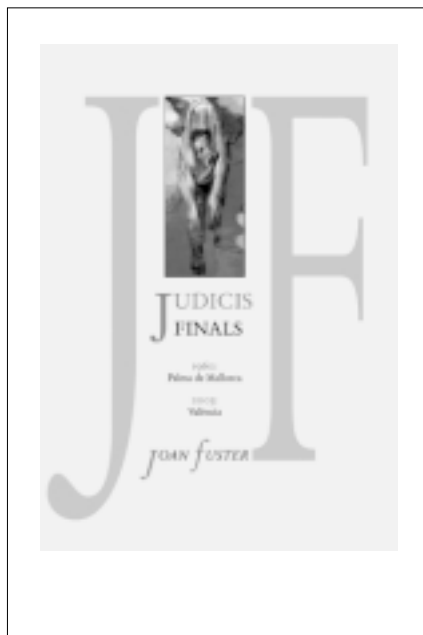
Ja tenim ací, doncs, la llegenda de la formació de l'aforista adolescent. Després vindrien, en matèria d'influències, viandes molt més salutíferes, com el *Glossari* d'Eugeni d'Ors —que també fou diari, tot i que desbordava els límits de la sola frase— i una llarga tirallonga de clàssics entre els quals cal citar, respectant la preferència explícita, els vells moralistes Chamfort o La Rochefoucauld, així com autors més moderns com Paul Valéry i Jules Renard, o, ja fora de l'univers de la literatura francesa (al reducte de la qual haguera preferit pertànyer mil vegades abans que a la fàtua literatura alemanya), el bigot adust de Friedrich Nietzsche.

Una qüestió que m'assalta en aquest punt és si Fuster conegué l'obra de Stanislaw Jerzy Lec. Entre els aforistes coetanis (ara pense també en Cioran) sospite que és el més «fusterià», el més proper a la seua condensació semàntica, a la desimboltura àcida de la seua insolència. Naturalment, no ajuda gens a aquesta hipotètica coneixença el fet que siga tot just ara quan s'hagen publicat per primera vegada en català els *Pensaments despentinats* de Lec (Brosquil, 2003), la seua obra emblemàtica i cabdal. La primera versió —parcial— castellana peninsular és del 1997. Però Fuster en pogué conèixer alguna traducció francesa, o fins i tot les versions hispanoamericanes que van circular oportunament amb títols tan hirsuts com ara *Pensamientos descabellados*. No ho sé.

El que és evident és que, quan redactava les seues màximes, Fuster havia après bé la lliçó del grapat de clàssics antics i moderns que han convertit l'art d'aquest acte mínim d'intel·ligència literària en un dels més excelso i subtils. Al capdavant, sempre serà un misteri per què un autor prefereix un gènere o un altre. L'anècdota d'*El mensajero del corazón de Jesús* ja va bé, però, en el fons, per què s'escull l'aforisme, o la poesia, o el teatre, o la novel·la històrica? Cadascú, naturalment, fa la guerra que vol. Però de la mateixa manera que cal —és de suposar— una sensibilitat especial per a la poesia lírica (una sensibilitat que pot consistir, si fem cas d'un «consell» del mateix Fuster, en pura i simple neurastènia), caldria pensar que també el caràcter sentencios requereix una disposició personal singular: exactament, una disposició per al joc (verbal), per a la troballa semànti-

ca, per a tot allò que ens acoste al conceptualisme i ens allunye de les formes innecessàries, de la borumballa lingüística, de l'extensió inútil. És també la disposició de l'home avesat a l'esgrima perpètua de la tertúlia, a la conversa fluïdificada amb generoses aportacions escoceses, a l'argumentari intel·ligent enmig de l'erm bàsic d'un entorn culturòfag, al qui no desdenya ni el pamflet polític ni la propaganda descarada de les idees pròpies, quan són ben fermes.

I és que la connexió de l'aforisme amb altres arts persuasives del llenguatge és prou evident. Fa anys vaig escriure unes pàgines, amb gran probabilitat absolutament prescindibles, on comparava l'aforisme amb altres artefactes lingüístics amb els quals servava unes relacions pròdigues i sorprenents. Es tracta de l'eslògan publicitari, el grafit o l'endevinalla. Els lligams entre aquests productes conspicus de l'enginy humà no són massa difícils d'esbrinar. El propi Fuster, al pròleg citat, compara «la petita fantasia verbal de l'aforisme» amb el sonet i l'epigrama poètic («en realitat» —conclou— «l'aforisme no és sinó un epigrama frustrat»), i en alguna pàgina del seu *Diari* —si no vaig errat— empelta al seu torn la superba construcció del sonet amb les virtualitats comunicatives i artístiques de l'eslògan publicitari. Tot està relacionat. En realitat, l'aforisme és un vaixell literari autosuficient, que tan sols requereix defugir determinades temptacions i trampes per a navegar lliure sota qualsevol ensenya. Un d'aquests paranyos és convertir-se en allò que Umberto Eco ha anomenat «aforismes canceritzables», és a dir, aquelles construccions bipolaritzades que, capgirades, serveixen sospitosament un sentit. Fuster és

mostra especialment sensible a no caure-hi i, quan ho fa, és precisament amb totes les de la llei, aprofitant al màxim la reversibilitat per a atorgar profunditat a la sentència. És el cas de «L'heterodòxia és sempre soledat. O viceversa: la soledat és, sempre, heterodòxia».

Lluny, doncs, d'aquestes trampes formals, les frases fusterianes es concentren en una densitat de contingut ben característica, en què l'autor es delecta a espargir un humanisme vast, emulsionat en una munió d'ítems: el caràcter personal, els actes humans, l'alteritat, el llenguatge, l'amor i la mort —i la vida—, els vicis i les virtuts, el sexe, Déu... Específicament en un dels apartats del llibre, l'intitulat «Els treball i els dies», la temàtica es concentra en una crítica cultural de mires amples, amb referències a Shakespeare,

Picasso, Rameau, James Joyce, Aldous Huxley, Dostoievski, Marx, Rodin... o als seus estimats —autèntics autors de capçalera— Montaigne i Bertrand Russell.

Aquesta panòpia, servida amb un marcat dialogisme com a característica formal més destacada, culmina d'alguna manera en una autodefinició molt coneguda: «Hi ha qui és advocat, o mestre, o polític, o bisbe, o poeta, o pagès. La meua professió, en canvi, és d'ésser Joan Fuster».

En realitat, aquest instituir-se en centre del seu món —del seu llibre— no oculta a penes la intensa trama de citacions ni el diàleg mantingut tothora amb els clàssics del gènere i els més rellevants contemporanis. Amb ells es permet coincidir (cas especialment dels moralistes francesos) en un escepticisme de base sobre determinades característiques humanes, com ara l'amistat, l'honoradesa o la sinceritat.

Fruit literal d'aquesta conversa a diverses bandes és un aforisme, «Temeu l'home d'un sol periòdic», que contrafà el clàssic —atribuït indistintament a Sant Agustí i a Sant Tomàs— «Temeu l'home d'un sol llibre» i que jo mateix, salvant totes les distàncies, em vaig atrevir a reprendre recuperant l'idioma original en un «*Timeo hominem unius styli*» per a un volum que hauria d'haver-se titulat *Notes per a un llibre d'estil*.

Comptat i debatut, els aforismes de Fuster donen per a tot això i més. Tenen l'agilitat, la concentració, la ironia i la finesa que els han convertit en el que són: uns clàssics memorables per a més d'una generació.

Joan Garí

Col·lecció de novel·la negra del diari AVUI

Perdre-te-la
seria un crim

Amb la col·laboració de:

Generalitat
de Catalunya

AVUI